

Reetta Siukola

8.3.2021

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemistilaisuus 11.3.2021

Lausunto HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi hallituksen esityksestä HE 241/2020 vp. THL rajoittuu tässä lausunnossaan tarkastelemaan vain esityksen tasa-arvonäkökohtia.

Yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon varmistaminen uudistuksen toimeenpanossa

THL pitää myönteisenä, että yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon valtakunnallisia strategisia tavoitteita edellytetään sekä sosiaali- ja terveydenhuollon (22 §) että pelastustoimen järjestämistä (8 §) koskevilla laeilla. **THL ehdottaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaan lakiin lisätään sukupuolten tasa-arvon edistämisen rinnalle vastaava yhdenvertaisuuden edistämisen tavoite kuin on kirjattu pelastustoimen järjestämistä koskevaan lakiin.** Tämä olisi linjassa nykyisen voimassa olevan lainsäädännön kanssa: yhdenvertaisuuslaki (5 §) sekä laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (jäljempänä tasa-arvolaki, 4 §) velvoittavat kaikkia viranomaisia edistämään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan.

Lisäksi THL pitää tärkeänä, että yllä mainittujen, kaikkia viranomaisia koskevien yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämismuutosten alueellinen toimeenpano varmistetaan. Hyvinvointialueiden tulee toteuttaa tavoitteellisia ja suunnitelmallisia yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä, joiden toimeenpanoa ja vaikuttavuutta tulee seurata osana muuta lain toimeenpanon seurantaa ja arviointia. Lisäksi yhteistyöstä ja yhdyspinnoista kuntaviranomaisen tehtävien ja edistämismuutosten kanssa on huolehdittava.

Esityksen vaikutukset

Eri toimijat, THL mukaan lukien, ovat arvioineet, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjien nykyistä suurempi koko luo paremmat edellytykset parantaa asukkaiden yhdenvertaisuutta. **Tämä ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan vaikutukset yhdenvertaisuuteen ovat kiinni lain toimeenpanosta. Näitä vaikutuksia tulee myös seurata.** On huomattava, että osa hyvinvointialueista jää henkilöstö-, osaamis- ja muilta resursseiltaan sekä väestöpohjaltaan liian pieniksi kyettäköseen vastaamaan ongelmia niille osoitettavista tehtävistä. Näin myös palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen, saavutettavuuteen ja laatuun voi muodostua alueellisia ja eri väestöryhmien välisiä eroja. Myös Uudenmaan erillisratkaisu pirstaloitaa muodostuvaa rakennetta. Tästä näkökulmasta keskeistä on se, että integraatio erikoissairaanhoidon ja toisaalta perusterveydenhuollon ja sosiaali-huollon välillä ei toteudu Uudellamaalla.

THL katsoo, että hallituksen esityksen yhteiskunnallisia ja ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu hyvin kattavasti. Yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon kannalta huomioon otet-

Reetta Siukola

8.3.2021

tavia näkökulmia näin laajassa uudistuksessa on useita, eikä kaikkea toki ole mahdollista ennakoida. Myös tietopohja asettaa omat haasteensa. Kuten esityksessä todetaan, uudistuksen vaikutuksista esimerkiksi sukupuolivähemmistöjen tilanteeseen ei ole tarpeeksi tutkimustietoa. **Tästä syystä yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon osaamista, tietopohjaa ja seurantamittareita on jatkuvasti kehitettävä.**

Palveluihin ja palvelujärjestelmään liittyvien vaikutusten lisäksi olennaisia ovat myös uudistuksen henkilöstövaikutukset sekä vaikutukset kansanvallan ja päätöksenteon tasa-arvon toteutumiseen. Myös näitä on arvioitu esityksessä melko kattavasti.

Sosiaali- ja terveysala on naisten merkittävin työllistäjä. Sosiaali- ja terveystalouden koko toimialalla oli vuonna 2017 yhteensä 394 236 työllistä, joista naisia oli 87 prosenttia. Pelastustoimen toimiala on pienempi ja miesenemmistöinen. Vuonna 2019 pelastustoimen päätoimisesta henkilöstöstä oli naisia viisi prosenttia (312 / 6 217). Uudistus tarkoittaa yhteiskunnallisella tasolla valtavaa muutosta naisennemmistöisen alan työmarkkinoilla, millä voi olla vaikutusta esimerkiksi palkkaukseen, työsuhteen ehtoihin, työpaikan sijaintiin, työmatkojen pituuteen, työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksiin ja jatkossa myös mahdollisiin tehtävien uudelleenjärjestelyihin, yleiseen alan työvoimatarpeeseen sekä alalla toimivien henkilöiden työmarkkina-asemaan. **Kielteisten tasa-arvovaikutusten minimoimiseksi tarvitaan sekä jatkuvaa seurantaa ja arviointia että laajoja ja kattavia tasa-arvotoimia jo uudistuksen valmisteluvaiheessa. Työpaikkatason toimista olennaisin on hyvin laadittu tasa-arvosuunnitelma.**

THL pitää tärkeänä, että tasa-arvolain julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanoa koskevan 4 a § soveltamisalaan kuuluvat jatkossa esityksen mukaisesti myös vastaavat hyvinvointialueiden toimielimet. Kansanvallan ja päätöksenteon tasa-arvon toteutumiseksi on lisäksi tärkeää **seurata eri sukupuolten edustusta myös hyvinvointialueen ylimmän päätöksentekuelimen, aluevaltuuston kokoonpanossa sekä päätöksenteon johtopaikoilla.** Aiempi kuntaliitoksia koskenut tutkimus osoitti, että siirtyminen isompiin edustuksellisiin kokonaisuuksiin vähensi naisten edustusta valtuustoissa. Valtuustotyöstä vapaaehtoisesti luopuvia oli liitoskunnissa enemmän kuin muissa kunnissa. Erityisesti ehdokkuudesta luopuivat naiset. **Myös eri sukupuolet ja väestö- ja vähemmistöryhmät huomioon ottavaa ja osallistavaa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ennakoarviointia tulee vahvistaa.**

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Tiina Laatikainen